

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Природничо-географічний факультет
Кафедра хімії, екології та методики їх навчання

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

В. о. завідувача кафедри
Наталія ГОРБАТЮК



"08" серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВВ3.02 Управління природоохоронною діяльністю

Галузь знань **10** Природничі науки

Спеціальність: **101** Екологія

Освітня програма: **Екологія**

Робоча програма з дисципліни «Управління природоохоронною діяльністю» для здобувачів вищої освіти спеціальності **101 Екологія**

Розробник:

Гончарук В. В. – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри хімії, екології та методики їх навчання

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри хімії, екології та методики їх навчання

Протокол № 1 від “08” серпня 2022 року

В. о. завідувача кафедри хімії, екології та методики їх навчання

(підпис)

Наталія ГОРБАТЮК

(прізвище та ініціали)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії природничо-географічного факультету

Протокол № 1 від “08” серпня 2022 року

Голова науково-методичної комісії природничо-географічного факультету

(підпис)

Інна РОЖІ

(прізвище та ініціали)

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	Вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	6/180	
Курс	3	
Семестр	5	
Кількість змістових модулів із розподілом:	2	
Обсяг кредитів	6	
Обсяг годин, у тому числі:	180	
Аудиторні:	54	
Лекційні	14	
Семінарські / Практичні	–	
Лабораторні	40	
Самостійна робота	60	
Індивідуальні завдання	66	
Форма семестрового контролю	Екзамен	

2. Мета й завдання навчальної дисципліни

Мета: підготувати висококваліфікованих фахівців-екологів, здатних на практиці застосовувати набуті знання з питань управління природоохоронною діяльністю на різних рівнях – державному, регіональному, локальному в Україні та за кордоном.

Завдання:

- засвоїти теоретико-методологічні основи сучасного управління та специфіку управління охороною природи;
- навчити здобувачів вищої освіти використовувати на практиці вітчизняні та закордонні методи управління природоохоронною діяльністю;
- розглянути різні підходи управління природоохоронною діяльністю з позицій збалансованого розвитку територій;
- ознайомити здобувачів вищої освіти із ефективними закордонними методами управління природоохоронною діяльністю на різних рівнях
- навчити здобувачів вищої освіти виявляти причини неефективних управлінських рішень щодо охорони природи.

3. Компетентності та програмні результати навчання за ОП

Компетентності за ОП:

К15. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.

К17. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.

Програмні результатами навчання за ОП:

ПР02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

ПР03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

ПР07. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і

вітчизняного досвіду.

ПР19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.

ПР20. Уміти формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні та методичні основи управління природоохоронною діяльністю

Тема 1. Методологічні основи управління природоохоронною діяльністю. Системний підхід. Базові основи та механізми управління.

Тема 2. Система державного управління природоохоронною діяльністю. Аналіз функцій та зобов'язань міністерств та відомств, що здійснюють управління природоохоронною діяльністю.

Тема 3. Еколого-економічні показники розрахунків ефективності природоохоронної діяльності.

Тема 4. Охорона природи у природозаповідних територіях. Проблеми підвищення ефективності. Управління екомережею в межах України та об'єднання із загальноєвропейською екомережею.

Змістовий модуль 2. Оптимізація управління природоохоронною діяльністю України з використанням закордонного досвіду

Тема 5. Основи раціоналізації природоохоронної діяльності на підприємствах поводження з твердими побутовими відходами. Проблемні питання, що перешкоджають ефективному управлінню.

Тема 6. Аналіз ефективності природоохоронної діяльності в межах річкових басейнів. Використання позитивного закордонного досвіду.

Тема 7. Організація управління природоохоронною діяльністю на місцевому рівні.

Тема 8. Організація та проблеми вдосконалення управління природоохоронною діяльністю на рівні підприємств та організацій.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	усього	денна форма					усього	заочна форма				
		у тому числі						у тому числі				
1	2	л	п	лаб.	інд.	с. р.	8	л	п	лаб.	інд.	с. р.
		3	4	5	6	7		9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретичні та методичні основи управління природоохоронною діяльністю												
Тема 1. Методологічні основи управління природоохоронною діяльністю	8			4		4						
Тема 2. Система державного управління природоохоронною діяльністю	14	2		4		8						
Тема 3. Еколого-економічні показники розрахунків ефективності природоохоронної	14	2		4		8						

діяльності												
Тема 4. Охорона природи у природозаповідних територіях.	14	2		4		8						
Разом за змістовим модулем 1	50	6		16		28						
Змістовий модуль 2. Оптимізація управління природоохоронною діяльністю України з використанням закордонного досвіду												
Тема 5. Основи раціоналізації природоохоронної діяльності на підприємствах поводження з твердими побутовими відходами.	14	2		4		8						
Тема 6. Аналіз ефективності природоохоронної діяльності в межах річкових басейнів.	14	2		4		8						
Тема 7. Організація управління природоохоронною діяльністю на місцевому рівні.	18	2		8		8						
Тема 8. Організація та проблеми вдосконалення управління природоохоронною діяльністю на рівні підприємств та організацій.	18	2		8		8						
Разом за змістовим модулем 2	64	8		24		32						
Усього годин	114	14		40		60						
Модуль 2												
ІНДЗ	66					66						
Усього годин	180	14		40		66						

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Методологічні основи та механізми управління природоохоронною діяльністю	4	
2.	Аналіз функцій та зобов'язань міністерств та відомств, що здійснюють управління природоохоронною діяльністю в Україні.	4	
3.	Еколого-економічні показники розрахунків ефективності природоохоронної діяльності	4	
4.	Аналіз функціонування та управління екомережею в межах України та можливості її об'єднання із загальноєвропейською	4	

5.	Сучасний стан поводження з твердими побутовими відходами в Україні. Можливості вирішення проблем	4	
6.	Аналіз ефективності сучасного басейнового управління в Україні та використання позитивного закордонного досвіду.	4	
7.	Управління природоохоронною діяльністю на місцевому рівні. Закордонний досвід та методи управління.	8	
8.	Організація та проблеми вдосконалення управління природоохоронною діяльністю на рівні підприємств та організацій.	8	

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Історія розвитку управління природоохоронною діяльністю та приклади в різних історичних епохах	4	
2.	Законодавчі основи управління природоохоронною діяльністю в Україні. Причини недотримання законодавства	4	
3.	Приклади економічних збитків від недотримання норм охорони природи. Закордонний досвід уникнення збитків.	4	
4.	Приклади ефективного управління охороною природи у межах басейнів річок	4	
5.	Закордонний досвід охорони якості атмосферного повітря.	4	
6.	Приклади управління твердими побутовими відходами для можливості уникнення їхнього негативного впливу на довкілля. Закордонний досвід.	8	
7.	Громадське управління природоохоронною діяльністю. Шляхи підвищення активності громадян у питаннях прийняття екологічно значимих рішень	8	
8.	Міжнародні норми та вимоги до охорони природи	8	
9.	Дотримання Україною міжнародних екологічних угод чи конвенцій. Позитивні зміни в управлінні природоохоронною діяльністю в результаті їхнього виконання	8	
10.	Орхуська конвенція. Право кожного громадянина на прийняття екологічно значимих рішень.	8	

8. Індивідуальні завдання

1. Визначте місце екологічного управління в системі інших наук. Наведіть сучасний концептуальний підхід до екологічного управління.
2. На яких принципах ґрунтується управління охороною навколишнього природного середовища.
3. Визначте історичні аспекти розвитку екологічного законодавства України. Проаналізуйте міжнародний досвід екологічного законодавства.
4. Проаналізуйте та назвіть законодавчі акти, що формують систему екологічного законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища.
5. Проведіть порівняльний аналіз інтегральних характеристик різних історичних епох суспільного розвитку людства.
6. Наведіть перелік найважливіших екологічних законів, принципів та правил. Проаналізуйте та порівняйте аксіоми-афоризми Б.Коммонера.
7. Охарактеризуйте базові регламентуючі принципи , що викладені в Декларації, прийнятій на Всесвітній конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку

(Ріо-деЖанейро, 1992). Сформулюйте загатні рекомендації щодо впровадження принципів збалансованого розвитку.

8. Охарактеризуйте основні вимоги, що висуваються до екологічного управління. Проаналізуйте, які проблеми необхідно подолати на даному етапі, для ефективного функціонування екологічного управління.

9. Наведіть класифікацію управлінь за системними ознаками. Запропонуйте принципову модель системи екологічного управління.

10. Визначте мету державного екологічного управління. Поясніть, чому управління є цільовим. Визначте головні напрями державного екологічного управління.

11. Визначте законодавчу базу цільових напрямів управління. Порівняйте загальне та спеціальне управління, визначте основні їх функції.

12. Охарактеризуйте суб'єкти, що здійснюють макро- та мікроекологічне управління. Порівняйте їх повноваження в прийнятті управлінських рішень. 13. Перерахуйте існуючі рівні екологічного управління, що відображають адміністративнотериторіальний устрій держави. Охарактеризуйте галузеве управління. Поясніть взаємодію територіального та галузевого управління на прикладі окремого підприємства.

13. Охарактеризуйте функції органів загального державного управління.

14. Визначте органи спеціального державного управління. Визначте та порівняйте цільові функції, що вони виконують.

15. Визначте передумови та вигоди від впровадження системи корпоративного екологічного управління. Проаналізуйте основні принципи створення системи корпоративного екологічного управління.

16. Охарактеризуйте екологічну експертизу як один із ефективних механізмів державної системи екологічного управління. Визначте перелік об'єктів та суб'єктів екологічної експертизи.

17. Обґрунтуйте основні завдання екологічної експертизи. Порівняйте правовий статус державної та громадської експертизи.

18. Наведіть основні принципи, на які спирається екологічна експертиза. Визначте роль Міністерства екології та природних ресурсів України в здійсненні державної екологічної експертизи. Охарактеризуйте світовий досвід проведення екологічної експертизи.

19. Охарактеризуйте світову практику здійснення екологічної сертифікації. Обґрунтуйте сучасний процес формування та впровадження екологічної сертифікації в Україні.

20. Наведіть принципи ефективного функціонування екологічної сертифікації. Обґрунтуйте відмінності, які існують між обов'язковою і добровільною сертифікацією. Визначте об'єкти обов'язкової екологічної сертифікації в державній системі.

21. Обґрунтуйте відмінності між екологічним нормуванням та лімітуванням. Охарактеризуйте основні показники, що використовуються для оцінки антропогенного впливу.

22. Охарактеризуйте розвиток екологічної стандартизації в Україні. Охарактеризуйте міжнародні, державні, галузеві та локальні стандарти. Навести основні недоліки екологічного нормування на сучасному етапі його розвитку.

23. Наведіть основні принципи державної політики України у сфері ліцензування. Обґрунтуйте ліцензування як ефективний інструментарій екологічного управління.

24. Порівняйте стратегічні напрями екологічного ліцензування: окреме та комплексне. Наведіть основні етапи здійснення екологічного ліцензування.

25. Охарактеризуйте розвиток, становлення і законодавче оформлення Оцінки впливу на навколишнє середовище в Україні.

26. Опишіть склад, зміст і порядок розробки матеріалів Оцінки впливу на навколишнє середовище.

27. Охарактеризуйте повноваження державних органів в сфері здійснення екологічного моніторингу. Наведіть види та функції екологічного моніторингу.
28. Визначте основні підгрунття для розробки екологічного паспорту. Наведіть структуру екологічного паспорту підприємства.
29. Охарактеризуйте основні етапи, цілі і завдання оцінки життєвого циклу продукції. Запропонуйте схему життєвого циклу продукції.
30. Порівняйте три типи екологічного маркування. Визначте роль міжнародних стандартів в галузі екологічного маркування. Наведіть матрицю критеріїв екологічної чистоти.
31. Охарактеризуйте структуру типового процесу аудиту системи екологічного управління.
32. Опишіть вимоги до плану аудиту та його структуру. Порівняйте обов'язків та добровільний аудит.
33. Опишіть процес екологічної модернізації виробництва. Порівняйте основні види зношування: фізичне, функціональне, технологічне (моральне), вартісне, екологічне, управлінське.
34. Визначте як екологічний маркетинг та інжиніринг впливають на підвищення ефективності інвестиційної діяльності корпорації.
35. Проведіть порівняльний аналіз прямих та непрямих учасників договору лізингу. Визначте вигоди лізингодавця та лізингоодержувача.
36. Охарактеризуйте екологічне страхування – як важливий важіль економічного стимулювання природоохоронних заходів.
37. Дайте характеристику методів визначення економічних збитків від забруднення навколишнього середовища.
38. Поясніть як проводять вартісну оцінку натуральних збитків.
39. Охарактеризуйте основні функції економічних збитків.
40. Наведіть основні методи визначення економічних збитків.

9. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний з використанням лекційних курсів у мультимедійному супроводі; частково-пошуковий (проведення вимірювань та спостережень).

10. Методи контролю

Поточне оцінювання на лабораторному занятті; модульний тестовий контроль; підсумковий модульний тестовий контроль; оцінка за виконання лабораторних робіт.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

Рівень	Характеристика відповідей здобувача вищої освіти на питання теоретичного матеріалу	Кількісна характеристика рівня
Незадовільний	Здобувач вищої освіти дає відповідь, яка не має безпосереднього відношення до поставленого питання. Фрагментами відтворює незначну частину матеріалу, має поверхневі уявлення про об'єкт вивчення. елементарно висловлює думку без логічної послідовності.	2 бали
Задовільний	Володіння навчальним матеріалом на репродуктивному рівні. Може відтворити значну частину матеріалу, частково обґрунтувавши та проаналізувавши його, зробити висновки.	3 бали
Достатній	Знання здобувача вищої освіти є достатньо	4 бали

	повними, вмiє вiдтворювати вивчений матерiал, дає ґрунтовнi вiдповiдi на поставленi питання. Вiдповiдь повна, логiчна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Самостiйно застосовує теоретичнi знання для виконання навчальних завдань.	
Високий	Здобувач вищої освіти володiє глибокими, мiцними знаннями, якi вмiє узагальнювати, систематизувати. Аргументовано вiдповiдає на поставленi запитання i здатний використовувати отриманi знання в своїх вiдповiдях. Виявляє творчiсть пiд час вiдтворення набутих теоретичних знань. Чiтко формулює висновки з наведенням практичних прикладiв стосовно теоретичного матерiалу.	5 балiв

12. Розподiл балiв, якi отримують здобувачi вищої освіти

Модуль 1										Модуль 2	Пiдсумк. контроль	Сума
Змiстовий модуль 1					Змiстовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	МК1	T5	T6	T7	T8	МК2	IНДЗ		
7	7	7	7	12	7	7	7	7	12	10	10	100

Шкала оцiнювання: нацiональна та ЄКТС

Сума балiв за всi види навчальної дiяльностi	Оцiнка в ЄКТС	Оцiнка за нацiональною шкалою	
		для екзамену	для залiку
90–100	A	вiдмiнно	зараховано
82–89	B	добре	
75–81	C		
69–74	D		
60–68	E	задовiльно	
35–59	FX	незадовiльно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовiльно з обов'язковим повторним вивченням дисциплiни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисциплiни

13. Рекомендована лiтература

Основна

1. Екологiчне управлiння : Пiдручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкiн, Г.О. Бiлявський та iн. – К.: Либiдь, 2004. – 432 с.
2. Екологiчний менеджмент: Навчальний посiбник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с.
3. Екологiя i органiзацiя природоохоронної дiяльностi: Навчальний посiбник. – К., 2006.– 304 с.
4. Костицький В.В. Екологiя перехiдного перiоду: держава, право, економiка (економiко-правовий механiзм охорони навколишнього природного середовища в Украiнi). 2-е вид.–К., 2001.– 390 с.
5. Мельник Л. Г. Екологiчна економiка: Пiдручник. – Суми: ВТД „Унiверситетська книга”, 2002. – 346 с.

6. Назарук М. М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с.
7. Національна доповідь України про гармонізацію життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі. Спеціальне видання до 5-ї Все європейської конференції міністрів навколишнього середовища „Довкілля для Європи”. – Київ, 2003. - 125 с.
8. Огляд результативності природоохоронної діяльності. Україна / Європейська економічна комісія.– ООН.– 223 с.
9. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г.Мельника, К.М.Шапочки.– Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с.
10. Стадницький Ю.І. Економічні основи управління оздоровленням довкілля. – Львів, 1999.– 260 с.
11. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с.

Допоміжна

1. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник/ За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ „Видавництво „Юридична думка”, 2005.–848с.
2. Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV. «Про екологічний аудит» – Урядовий кур’єр . – 2004. - № 150.
3. Закон України від 25 червня 1991р. №1264 – XII. «Про охорону навколишнього природного середовища» - 1991.
4. Закон України від 9 лютого 1995р. №45/95. «Про екологічну експертизу» - 1995.
5. Положення про державну систему моніторингу довкілля. Постанова КМУ від 30.03.1998р. №391, Київ – 10с.
6. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навч. посіб. – К., 2000. – 223 с.

14. Інформаційні ресурси

1. <http://www.dossier.kiev.ua> – сайт благодійного інформаційно-видавничого центру "Зелене досє": актуальна і оперативна екологічна інформація з України та світу щоденні новини у дайджесті "ЕкоТиждень" дайджест "ГЕНОВИНИ" - новини генної інженерії ; ЕкоКалендар "Тисячоліття довкілля"
2. <http://www.ecolife.org.ua> - відкритий екологічний web-сайт
3. <http://www.ecoline.ru/books> - електронна екологічна бібліотека на сервері Відкритої Довідково-інформаційної Служби “Ecoline”
4. <http://www.in.com.ua> - Сайт Гуманітарного екологічного журналу, видавці – Київський еколого-культурний центр та Всесвітня комісія по територіям, що охороняються МСОП (WCSPA/IUCN).
5. <http://www.menr.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства екології і природних ресурсів України
6. <http://www.nature.org.ua/> - Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні.
7. <http://www.news.ukrntec.com> - щоденно обновлювані екологічні новини України та всього світу.
8. <http://www.proeco.visti.net/naturalist/greenworld> - сайт інформаційного центру української екологічної асоціації “Зелений світ”. Новини в галузі збереження навколишнього середовища та ресурсів.